

OMÜ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

HEMŞİRELİK- LİSANS PROGRAMI

***HEM 305 -HEMŞİRELİK TARİHİ
DEONTOLOJİSİ VE BAKIM ETİĞİ DERSİ***

Dr. Öğr. Üye Esra TURAL BÜYÜK

**TEMEL KAVRAMLAR – Hemşirelik, hemşirelik
felsefesi- değerler, ahlak, deontoloji, etik ve
ilkeler**

*HEM 305 -HEMŞİRELİK TARİHİ
DEONTOLOJİSİ VE BAKIM ETİĞİ DERSİ*

Hafta-10

İçerik planı

- Hemşirelik Tanımları
- Hemşirelik Felsefesi ve İlkeleri
- Değer ve Hemşirelikte Değerler
- Profesyonel değerler
- Deontoloji
- Sorumluluk,
- Etik, etik Çalışma Alanları
- Toplumsal Etik Kodlar
- Ahlak
- Hemşirelikte Ahlak
- Ahlak, Deontoloji ve Etik arasındaki Fark
- Deontolojinin Tarihsel Gelişimi

HEMŞİRELİK TANIMLARI

- Modern hemşireliğin kurucusu **Florance Nightingale hemşireliği**;"Hastayı iyileştirmek için hasta çevresini düzenleme ve iyileştirme eylemi" diye tanımlamıştır. Hastayı iyileştirmek için temiz, iyi havalandırılmış ve rahat bir ortam öngörmüştür.
- **Amerikan Hemşireler Birliği(ANA)**; hemşireliği yardım sunan bir meslek olup bu hizmetleriyle insanların sağlık ve esenliğine katkıda bulunmak olarak tanımlamıştır.

- **Virginia Henderson** “Hemşirenin temel ve benzersiz görevi, sağlam veya hasta bireylere, sağlıklarını korumaları ile tedavileri sırasında , huzurla ölmeleri için yardım eden güç olmaktır.

- **Dorethea Orem;** hemşirelik bir toplum hizmeti, bir sanat ve bir teknoloji olarak ele alınır. Hemşirelik, toplum gereksinimlerini karşılamak üzere planlanmış, geliştirilmiş ve güçlendirilmiştir.
- **Dünya Sağlık Örgütü (WHO);** hemşirelik, insanlar ve insanların tüm ihtiyaçları üzerinde odaklaşan bir bilim ve sanat olarak tanımlanmıştır

- **Uluslararası Hemşirelik Konseyi (ICN) hemşireliği** “Bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını koruma ve geliştirmeye yardım eden ve hastalık halinde iyileştirme ve rehabilite etmeyi sağlayan bir meslek grubu olarak tanımlamaktadır

- **Perihan Velioğlu;** hemşireliği; toplumun her kesiminden kişinin bedensel, duygusal, akılsal ve toplumsal sağlık gereksinimleri ışığında hemşirelik bakım planını bu planı uygulamaya koyan ve uyguladığı bakım planını sistematik bir biçimde değerlendiren kişi olarak tanımlamıştır.

- **Türk hemşireler derneği (THD);** hemşirelik, bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma,geliştirme ve hastalık halinde iyileştirme amacına yönelik, hemşirelik hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesinden ve bu hizmetleri yerine getirecek bireylerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini.

Hemşirelik Felsefesi

- Felsefe varlık ve düşünmeyi oluşturan ilkeler, gerçeklik ve nedenselliğin araştırılmasıdır.
- Belirli bir konuda yoğun ve sistematik düşündürmektir.
- Hemşirelik insan yaşamının anlamı ve amaçlarının kavranması üzerine temellenmiştir.

Hemşirelik felsefesinin ilkeleri

- Hemşirelik, bireyin sağlıklı bir ortamda yaşamaya hakkı olduğuna inanır.
- Hemşirelik, sağlıkta sapmalar olduğunda bireyin optimal bakım almaya hakkı olduğunu savunur.
- Hemşirelik, kendine özgü bilgi ve olgular içeriği olan bağımsız bir sağlık disiplini.
- Hemşirelik mesleği topluma hizmet götürme işlevinde diğer sağlık meslekleriyle işbirliği yapılması gerektiğine inanır.
- Hemşirelik, bireyin kendine özgü özelliği, kişiliği ve bütünlüğü içinde hak ve mahremiyetine saygıyı içerir.

Değer

- Değer; bireye, objeye, düşünceye ait güçlü motivasyonel, subjektif, doğru, gerçek, güzel, iyi olanın seçimi olarak tanımlanabilir
- Bir başka tanımla değerler; davranışa rehberlik eden ve bireyin kendini adadığı idealler ve inançlardır

- Değerler, yaşamın ilk evrelerinde kazanılmaya başlarken mesleki eğitim sırasında eğitsel stratejilerle yönlendirilebilir
- Değerler; kimlik oluşumunda önemli bir etkiye sahip inançlardır.
- Her birey, hayatına anlam katan, yaşamına şekil veren, davranışlarına rehberlik eden, çevresini algılama ve yargılamasına zemin hazırlayan kişisel, sosyal, toplumsal, kültürel ve mesleki değerlere sahiptir

- Değerler, yaşamın ilk evrelerinde kazanılmaya başlarken mesleki eğitim sırasında eğitsel stratejilerle yönlendirilebilir.
- Mesleki değerler ise, bir meslek grubu tarafından önem verilen genel nitelikler olarak ifade edilmektedir

Hemşirelikte değerler

- Hemşirelerin sahip olduğu değerler, sağlıklı/hasta bireylerle, meslektaşlarıyla, diğer ekip üyeleri ile ve toplumla etkileşimine rehberlik etmekte, değer yüklü uygulamalar konusunda karar vermesine yol göstermekte, hemşirelik uygulamaları için temel oluşturmaktadır

- Profesyonel değerler ise hemşirelik uygulamalarının temel kaynağıdır ve hemşirelerin hastalarla, meslektaşlarıyla ve toplumla etkileşimine rehberlik ederler.
- Ayrıca profesyonel değerler, hemşirelere, etik ikilemlerle karşılaştıklarında güvenli ve insancıl bakımı sağlamada yol gösterirler.

Amerikan Hemşireler Birliği ve Uluslararası Hemşireler Birliği profesyonel hemşirelik değerleri

- Yararlılık,
- Özgecilik,
- Estetik,
- Eşitlik,
- Özgürlük,
- İnsan onuru,
- Adalet,
- Doğruluk

Hemşireler kendi değerlerini ve bu değerleri bakım verdikleri bireyleri nasıl etkileyeceklerini bildikleri sürece anlamlı, saygılı ve etkili bakım verebilirler

- Profesyonel değerler, uygulayıcılar ve profesyonel gruplar tarafından kabul edilen, eğitim ve uygulamalara rehberlik eden, inanç ve tutumları etkileyen standartlardır.
- Profesyonel değerler, kökenini mesleki etik değerlerden alırlar ve kişisel değerlerin yansıması ile oluşmaktadır

- Hemşirelerin sahip olduğu profesyonel değerler, sağlıklı/ hasta bireylerle, meslektaşlarıyla, diğer ekip üyeleriyle ve toplumla etkileşimine rehberlik etmekte, değer yüklü uygulamalar konusunda karar vermelerine yol göstermekte ve hemşirelik uygulamaları için temel oluşturmaktadır.

- Profesyonel değerler, uygulayıcılar ve profesyonel gruplar tarafından kabul edilen, eğitim ve uygulamalara rehberlik eden, inanç ve tutumları etkileyen standartlardır.
- Profesyonel değerler, kişinin davranışını etkileyen önemli faktörlerden birisidir.

Deontoloji

- Bir mesleği uygularken uyulması gereken ahlaki değer ve etik kuralları inceleyen bilim dalıdır.
- Aynı zamanda, ‘yükümlülük bilgisi’ meslek uygulamasında uyulması gereken yasal ve ahlaki yükümlülüktür.

Deontolojiyi anlayabilmek için aşağıda belirtilen kavramları bilmek gerekir.

- **Yükümlülük;** yapması gereken sorumluluğu almak ve kişinin o sorumluluğu yerine getirmekle mecbur kılınmasıdır.
- İnsanlara sağlık hizmetini sunmak tüm sağlık çalışanlarının yükümlülüğüdür.
- Sağlık hizmeti sunulurken sağlık çalışanlarının herhangi birinin bilgi, beceri eksikliği veya ihmali varsa o sağlık çalışanı meydana gelen zararın yükümlülüğünü taşır.

Sorumluluk;

- Kişinin kendi eylemlerini ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi veya mesuliyet almasıdır.
- Hemşireler birey, aile ve topluma sağlık bakım hizmeti vermekle sorumludur.

Etik;

- İnsanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları doğru-yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe dalıdır.
- Sözlük anlamı olarak töre bilimi, ahlak bilimi, ahlaki, ahlakla ilgili olarak tanımlanmaktadır.
- Günümüzde etik kavramı, daha çok iş hayatı içerisindeki davranış biçimlerini irdeleyen, düzenleyen bir disiplin olarak görülmektedir.

Etik alanlar

- **Erdemler etiği;** İnsanın nasıl bir yapıya sahip olmasını tanımlar.
- Güzel ve iyi ahlaka önem veriri.
- Her türlü iyi oluşum doğru davranıştan kaynağını alır
- Erdemli bir yaşamda, çıkarıcılığa dayalı dostluklara ve eylemlere yer yoktur.
- Erdemler etiğine mutluluk etiği de denir
- Mutluluğa ulaşabilme değerlerini düşünür, araştırı ve geliştirir

Dini etik

- Hristiyanlığın batıda yükselişi sonucunda inanç ve dinsel olguların yer aldığı etik anlayıştır.
- Etiğin temelleri dine ve manevi yaşama dayanmıştır.
- Dini düşüncelerdeki hayır/sevap ve şer/günah anlayışı, etik ilkelerin benimsenmesini kolaylaştırmıştır.
- Dinlerdeki farklılıklar, etik kavramlarında da farklılık ve çeşitlilik oluşturmuştur.

Etik çalışma alanları

- 1- meta etik
- 2- Normatif (kuralcı) etik
- 3- Betimsel (tanımlayıcı) etik
- 4- Uygulamalı etik

Toplumda geçerli olan ortak etik ilkeler/kodlar

- İyilik sever olmak
- Doğruluk ve dürüstlük
- Güvenilir olmak, yalan söylememek,
- Sözünde durmak,
- Yararlı durmak, sadakat
- Adalet
- Başkalarına yardım etmek
- Başkalarına saygı göstermek
- Vatandaşlık sorumluluklarına saygı göstermek
- Mahremiyet saygı ve sır tutmak

- Özerk olmak ve özerkliğe saygı göstermek
- Sır saklamak ve gizliliğe saygı göstermek
- Başkasının hakkını yememek
- Karşısındakinin güç durumundan yararlanmamak
- Acısı ve derdi olanın, acısını ve derdini paylaşmak
- Dayanışmak
- Bireylerini eşitliğini kabul etmek
- Kaynakların adil dağıtılmasına dikkat ve destek
- Yetkinlik arama

Ahlak;

- Toplumsal yaşamda, belirli kişi, grup ya da toplum için belirli zamanda ve belirli bir yerde geçerli olan (ya da geçerli olması beklenen) değer yargılarının, örf, adet, norm ve kuralların oluşturduğu bir sistemler bütünüdür.

Ahlaklı ve olgun bireylerin özellikleri

- Böylesi bir birey, doğruluğu kendisine ilke edinmiştir. İçinde bulunduğu şartlar ne olursa olsun doğruluktan sapma yapmaz
- Çevresine ve insanlara yardımcı olma çabasıdadır. İyilik etme ona haz verir
- Çevresine, vatanına, milletine, insanlığa yararlı olabilmek için, çalışmak gereğine inanır ve görevlerini en iyi ve yararlı bir şekilde yerine getirme uğraşı içindedir.. Sorumluluklarını idrak etmiştir
- Her konuda bilgi ve görgüsünü arttırma isteği duyar ve çaba harcar
- İnsan sevgisi gelişmiştir. Çevresinde bulunan büyüğüne, küçüğüne, akranına yaklaşımda özen gösterir sevgi ve saygı duyar, olumlu iletişim kurar
- İlgi ve dikkat çekici abartılı davranışlardan kaçınır
- Bencil değildir, egosunu tatmin etmekten hoşlanmaz

Hemşirelikte Ahlak

- Her mesleğin öngördüğü bir takım ahlaki görev ve sorumlulukları vardır.
- Bu tür mesleki kurallar, görevi uygulamada ve başarmada yararlı olan yöntemleri moral açıdan destekleyen, geçerliliğini sağlayan ve başarıya ulaştıran çeşitli kavramlardır.
- Mesleki kurallar, meslek onuru, gelenek ve görenekleri korur, aykırı davranış ve tutumları önler

Ahlak ve etik arasında fark

- Etik tüm bireylerde son anda vicdanın değerlendirilmesi durumunda ortaya çıkan bir tutumdur.
- Ahlak ise, toplumun kendini tanımlarken, içinden çıkıp geldiği kültürel inanışlara, yaşam koşullarına dayanan, toplumun gereksinimleri doğrultusunda değişen davranış kuralları dizisidir.
- Etik yeniden düzenlenebilir ve eğitim ve kültürle kazanılır

Etik ile deontoloji arasında fark

- Etik henüz açık uçlu, çözümle belirlenmemiş sorunlarda, ilkelerin belirlenmesi açısından tartışmalara açık bir alandır.
- Eğer üzerinde çalışılan konu veya alanın tartışmaları sonuçlanmış, normları belirlenmiş ise artık söz konusu bilgiler deontolojinin alanına girer

Deontolojinin Tarihsel Gelişimi

- Görev ve vazife anlamını taşıyan “Deontos” ve bilim anlamına gelen “Logos” sözcüklerinin birleşimiyle görev bilimini ifade eder.
- Deontoloji; görev bilinci, görevlerle ilgili zorunluluklar, sorumluluklar, yükümlülükler ve bunların gerçekleştirilmesinde yer alan ahlaki kural ve ilkeleri içeren bilim dalıdır.

Hipokrat;

- İnsana değer verme, ahlak değerlerine öncelik tanıma ve erdemli olmaktan söz etmiş, bunların kural ve ilkeleri için etik terimini kullanmıştır.
- Mesleki felsefeyi de kapsadığını belirtmiştir.
- Aristo' da deontoloji= etik demiştir.

KAYNAKLAR

- * Şentürk S:E. (2014)Hemşirelik Tarihi Kitabı. Nobel Tıp Kitabevi. 2. Baskı. İstanbul
- * Burkhardt M., Nathaniel A. (2013) Çev. EdEcevit Alpa Ş., Bahçecik N., Karabacak Ü. Çağdaş Hemşirelikte Etik. :İstanbul Tıp Kitabevi. 3. Baskı. İstanbul.
- * Kaya N., Turan N., Öztürk A. (2011)Türkiye’de erkek hemşire imgesi. Uluslararası İnsan bilimleri Dergisi . 8(1):16-30.
- * Özlük B. Sur H.(2017)Türkiye’de Hemşireliğin Profesyonelleşmesi Kapsamında Değerlendirilmesi ve Avrupa Birliğine Uyum Süreci: Niteliksel Bir Çalışma.3(4):98-106
- * Altıok HÖ., Üstün B., (2014) Profesyonellik: Kavram Analizi, DEUHYO ED 7 (2) 151-155
- * Korkmaz F. Görgülü S. (2010) Hemşirelerin, Meslek Ölçütleri Bağlamında Hemşireliğe İlişkin Görüşleri Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi. 1-17.
- * Engin E., Kaçmaz D., Uğuryol M.(2016) Türkiye’de hemşire olma kaygısı: varoluşçu felsefe bakış açısıyla bir gözden geçirme Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 9(43):1226-1231.
- * Adıgüzel O., Tanrıverdi H., Sönmez Özkan D.(2011) Mesleki profesyonellik ve bir meslek mensupları olarak hemşireler örneği Yönetim Bilimleri Dergisi (9: 2)
- * <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/28/39/350.pdf>
- * <http://www.dagarcikturkiye.com/dunden-bugune-hemsirelik-yd-542.html>

